

MARYNCHENKO Yevhenii,

Postgraduate student of the department of professional education and technologies of agricultural production of Glukhiv National Pedagogical University named after Alexander Dovzhenko
e-mail: marinchenko1993@ukr.net

DUAL EDUCATION AS AN IMPORTANT CONSTITUENT OF INNOVATIVE TRAINING PROFESSIONAL PEDAGOGUES

Introduction. System modernization of higher education in a post-industrial society requires both an effective theoretical substantiation and practical implementation. It is believed that the introduction of elements of dual education in training future vocational teachers (specialization 015.18 "Technology of production and processing of agricultural products") may ensure the integration of an educational process in institutions of vocational education and agricultural production. Moreover, the system of this training should be considered as an effective means of innovative training future teachers of professional education in modern conditions.

Purpose. The study is aimed at introducing dual education in the process of teaching future vocational teacher-trainees (specialization 015.18 Technology of production and processing of agricultural products).

Methods. In the research a number of methods were employed, specifically, analysis, synthesis and classification of documentary sources, generalization of teaching experience, classification, induction, deduction, and abstraction.

Results. The conducted research allowed revealing the factors that may appear conducive to solving the problem of dual learning. It also considered positive foreign experiences of introducing the elements of dual education, which demonstrates high educational quality indicators.

Originality. In the study an attempt was made to re-

veal possibilities of introducing the elements of dual education in vocational training future teachers (specialty 015.18 Technology of production and processing of agricultural products) aiming at assimilating these possibilities in innovative agricultural technologies. Simultaneously, it was hypothesized that dual education in the system of higher education might represent an innovative model of organization of the educational process in the ZOO.

Furthermore, an idea was introduced that the implementation of the elements of dual education should be done in various directions. First of all, the educational institution should maintain an active cooperation with the advanced agricultural enterprises in the region and provide students with an opportunity of having additional courses targeted at generalizing their knowledge of innovative agricultural technologies.

Conclusion. To sum up, successful implementation of the project on the introduction of elements of dual education may increase the level of vocational training future teachers for efficacious work in vocational educational establishments.

Keywords: dual education; elements of dual education; innovative training of the teacher of professional training.

Одержано редакцією 22.01.2019
Прийнято до публікації 30.01.2019

DOI 10.31651/2524-2660-2019-1-135-139
ORCID 0000-0002-3022-1395

САРКІСОВА Олена Миколаївна,

ст. викладач кафедри менеджменту, економіки, права і туризму,
Льотна академія Національного авіаційного університету
e-mail: illusions.com86@gmail.com

УДК 378

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

У статті аналізуються поняття «умова» та «педагогічні умови». Визначаються особливості педагогічних умов формування професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі. Виділені педагогічні умови, які ефективно впливають на процес формування професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: умова; педагогічні умови; професійне становлення; фахова підготовка; менеджер авіаційної галузі.

Постановка проблеми. Соціально-економічні перетворення, перехід до ринкової економіки, темпи розвитку, що відбуваються в Україні, спонукають до змін у багатьох сферах та свідчить про потребу суспільства у фахівцях, які здатні до ефективної професійної діяльності. Авіація як специфічна сфера професійної діяльності особливо потребує профе-

сійно зрілих фахівців, які переконані у її важливості. Сучасна система підготовки майбутніх менеджерів авіаційної галузі не в повній мірі відповідає потребам суспільства в розвитку їх професійних якостей. Існують певні проблеми, що пов'язані з вимогами до майбутнього фахівця та можливостями їх підготовки сучасною системою освіти. Процес підготовки майбутніх менеджерів авіаційної галузі потребує виявлення педагогічних умов, що мають забезпечити професійне становлення компетентного фахівця у фаховій підготовці.

Аналіз наукових джерел свідчить про те, що особливості професійного становлення майбутніх фахівців різного профілю висвітлювалися такими науковцями: Є. Климовим, М. Козиревою, Ю. Козловською, А. Марковою,

М. Осіповим, Ю. Поваренковим та ін. Поняття «педагогічні умови» розглядала значна кількість науковців, зокрема: А. Андреев, Ю. Бабанський, О. Бродова, Н. Іпполітова та Н. Стерхова, Л. Качалова, А. Маркова, О. Остапенко, О. Пехота, І. Смирнова та ін.

Проте недостатньо дослідженими лишаються педагогічні умови формування професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі у процесі фахової підготовки.

Метою статті є обґрунтування педагогічних умов формування професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Ключовим у розв'язанні проблеми професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі є виокремлення необхідних педагогічних умов. Насамперед зосередимо увагу на аналізі та систематизації поглядів науковців щодо поняття «умова» та «педагогічна умова».

З точки зору філософії «умова» визначається як категорія, в якій відображено універсальні відношення речі до тих чинників, завдяки яким вона виникає й існує, тобто рушійна сила, причина будь-якого процесу [17, с.703]. У психології «умову» розглядають, як сукупність явищ зовнішнього та внутрішнього середовища, що ймовірно впливають на розвиток конкретного психічного явища; до того ж це явище опосередковується активністю особистості, групою людей [11, с.206].

Як зазначає З. Курлянд [12, с.31], коли явище викликає інше явище, воно є причиною; коли явище взаємодіє з тим або іншим у процесі розвитку цілого, до якого воно належить, воно є чинником; коли явище обумовлює існування іншого, воно є умовою.

Слушним, на нашу думку, є зауваження О. Остапенко, що «умова – це не лише те, що впливає на речі, але і те, без чого не може бути речі як такої, що служить передумовою, основою її виникнення» [14, с. 61].

Характеризуючи педагогічну систему багато вчених, спираючись на різні ознаки, виокремлюють різноманітні групи умов. Так, дослідник Ю. Бабанський [2] за сферою впливу виділяє дві групи умов функціонування педагогічної системи: зовнішні (природно-географічні,

громадські, виробничі, культурні) і внутрішні (навчально-матеріальні, шкільно-гігієнічні, морально-психологічні, естетичні).

Для забезпечення розвитку педагогічної системи використовуються такі умови, як: характер морально-психологічної атмосфери в педагогічному та студентському колективах; рівень педагогічної культури педагогів [8].

Ми вважаємо, що умова – це сукупність обставин будь-яких об'єктів, що впливає на розвиток, виховання та навчання особистості.

Процес професійного становлення майбутніх фахівців відбувається під час навчання студентів, тобто під час педагогічного процесу. Існують певні умови, що виникають під час педагогічного процесу, тому наступним розглянемо поняття «педагогічні умови».

Проведений аналіз наукових джерел показав, що поняття «педагогічні умови» розглядалося багатьма дослідниками, та дав нам змогу виділити такі його варіанти:

- педагогічні умови є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання та застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання для досягнення цілей (А. Андреев [1]);

- необхідні та достатні обставини, що впливають на ефективність навчально-виховного процесу (Ю. Бабанський [2]);

- результат цілеспрямованого відбору, моделювання й застосування елементів змісту, методів, прийомів, форм організації навчання з досягнення дидактичних цілей (А. Маркова [13]);

- категорія, витлумачена як система певних форм, методів, матеріальних умов, реальних ситуацій, що об'єктивно склалися чи суб'єктивно створені та необхідні для досягнення конкретної педагогічної мети (О. Пехота [15]);

- це сукупність заходів навчально-виховного процесу, що забезпечують досягнення студентами відповідного рівня підготовки (Л. Качалова [10]);

- педагогічний процес, який заздалегідь свідомо конструється викладачем із використанням форм, методів, умов, реальних ситуацій, та спрямовується на досягнення поставленої мети (О. Остапенко [14]);

– сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених чинників, які сприяють забезпеченню бажаної ефективності навчального процесу та успішному досягненню визначених цілей (О. Бродова [4]);

– педагогічні умови є одним із компонентів педагогічної системи, що відображають сукупність можливостей освітнього та матеріально-просторового середовища, впливають на особистісний і процесуальний аспекти системи та забезпечують її ефективне функціонування й розвиток (Н. Іпполітова, Н. Стерхова [9]).

Отже, проаналізувавши наукові джерела різних авторів, ми прийшли висновку, що педагогічні умови – певні особливості організації навчального процесу із використанням певного змісту, форм, методів, умов навчання, що спрямовані на ефективність навчального процесу та сприяють майбутньому професійному становленню особистості під час навчання у ЗВО.

Виходячи з аналізу літературних джерел, науковці в залежності від способу впливу на навчальний процес педагогічні умови поділяють на внутрішні та зовнішні. Так, дослідник В. Жернов [6, 85] до зовнішніх умов відносить: політичні, соціально-економічні, освітні та інші системи зовнішнього середовища. Під внутрішніми автор визнає педагогічні умови, які є похідними завданнями відповідного педагогічного процесу та являють собою сукупність педагогічних заходів, що забезпечують ефективне рішення цих завдань.

І. Жукевич [7] відносить до зовнішніх умов педагогічного процесу: політику Уряду щодо освіти; підготовку педагогічних кадрів, їх здатність виконувати професійні обов'язки на високому рівні; взаємодію всіх чинників, що впливають на організацію педагогічного процесу; стимулювання суспільно-ціннісної поведінки, стосунків і діяльності студентів. До внутрішніх умов в педагогічному процесі автор відносить: рівень підготовки студентів, їхні знання, уміння, навички, досвід суспільних і міжкультурних відносин; характер спрямованості особистості студентів, її установки; рівень розвитку ділової активності в пізнавальній і навчально-практичній діяльності; характер спілкування та взаємодії з викладачами; світоглядні позиції.

Як слушно зазначає О. Беспалько [3], до зовнішніх чинників відносяться: організація навчально-виховного процесу,

взаємодія в колективі та зміст навчального матеріалу. До внутрішніх дослідниця відносить: професійно значущу мотивацію, потребу в самовдосконаленні, нахили, уподобання, здібності, зацікавленість у знаннях і своєму професійному становленні.

Отже, відповідно до теми дослідження під педагогічними умовами формування професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі розуміємо взаємодію внутрішніх і зовнішніх чинників певної педагогічної моделі організації навчального процесу шляхом опанування знань, умінь і навичок у закладі вищої освіти.

Розкриваючи сутність «педагогічних умов професійного становлення», необхідно зазначити, що семантичний і педагогічний зміст полягає в наступному: підтримувати можна лише те, що вже є в наявності, але недостатньо за рівнем, кількістю та якістю.

Так, наприклад, А. Герасименко [5, с. 58] у своїй роботі задля формування фахових компетентностей курсантів льотних навчальних закладів запропонувала дотримуватися таких педагогічних умов:

– формування пізнавального інтересу та мотивації до самостійної діяльності курсантів льотних навчальних закладів через використання фахового потенціалу фундаментальних дисциплін та культивування курсантського самоврядування;

– імплементація фундаментального базису в зміст визначених спеціальних дисциплін через їх інтеграцію у формі діалогового спілкування, диспутів, конференцій та розв'язання задач міжпредметного характеру;

– забезпечення системного активно-пошукового способу отримання знань через застосування адаптованих інтерактивних методів навчання.

О. Остапенко [14, с.63] вважає за доцільне введення таких педагогічних умов, що забезпечать ефективність формування професійної культури менеджера ЗЕД у фаховій підготовці:

– забезпечення стійкої мотивації менеджерів ЗЕД до майбутньої професійної діяльності;

– використання організаційних форм, активних і традиційних методів навчання;

– здійснення педагогічного моніторингу.

Т. Плачиндою [16] з метою забезпечення якості професійної підготовки ку-

курсантів льотних навчальних закладів було запропоновано такі педагогічні умови:

- рефлексія майбутнього авіаспеціаліста як передумова до саморегуляції;
- самоконтроль та самовдосконалення майбутнього авіаспеціаліста;
- інтеграція предметів різних дисциплінарних циклів.

О. Бродовою [4, с. 86] у своєму дослідженні було виділено наступні педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх пілотів:

- використання основних положень системного підходу для організації цілісного процесу формування комунікативних умінь, етапи якого тісно пов'язані і взаємодіють один з одним;
- розвиток внутрішньої позитивної мотивації пілота;
- структурування змісту навчальної дисципліни «Психологія» з урахуванням особливостей професійного спілкування пілотів у вигляді професійно-орієнтованих навчальних модулів;
- вдосконалення технології проблемного навчання з метою оптимізації процесу викладання психолого-педагогічних дисциплін;
- впровадження у навчальний процес розробленого авторського спецкурсу «Комунікативні уміння пілотів в професійній діяльності» з психолого-педагогічним тренінгом формування комунікативних умінь та ситуаційними завданнями для первинної тренажерної підготовки.

Аналізуючи досвід вищезазначених дослідників та вважаючи на те, що ми у своєму дослідженні виокремили такі критерії професійного становлення менеджерів авіаційної галузі, як: індивідуальний, інтелектуальний та операційно-діяльнісний; вважаємо, що їхнє формування буде ефективним за таких педагогічних умов: 1) формування пізнавального інтересу та професійної мотивації у процесі вивчення фахових дисциплін майбутніх менеджерів авіаційної галузі; 2) розвиток професійної самоосвіти та самовдосконалення майбутніх менеджерів авіаційної галузі у процесі ефективної організації самостійної роботи студентів; 3) інтеграція теоретичної і практичної підготовки майбутніх менеджерів авіаційної галузі.

Означені педагогічні умови мають свої внутрішні можливості, за допомогою яких відбувається формування того чи іншого компонента професійного становлення майбутнього фахівця. Водночас кожна окремо взята умова не може пов-

ністю забезпечити ефективність формування досліджуваного поняття. Тільки системна єдність таких умов, створює цілісне інтегративне утворення, відображає логіку процесу формування професійного становлення менеджерів авіаційної галузі у процесі фахової підготовки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вважаємо, що створення вищезазначених педагогічних умов сприятиме забезпеченню високого рівня професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі у процесі фахової підготовки, й, таким чином, сприятиме працевлаштуванню випускників, позитивним відгукам з боку роботодавців і формуванню стійкого інтересу студентів до освоєння спеціальності.

Перспективи подальших пошуків у цьому напрямі полягають у обґрунтуванні моделі реалізації педагогічних умов формування професійного становлення майбутніх менеджерів авіаційної галузі у процесі фахової підготовки.

Список бібліографічних посилань

1. Андреев В. И. Педагогика: учеб. пособие для вузов. Казань: Центр инновационных технологий, 2000. 606 с.
2. Бабанский Ю. К. Оптимизация процесса обучения: общедидактический аспект. М.: Педагогика, 1997. 256 с.
3. Безпалько О. В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1998. 189 с.
4. Бродова О. В. Педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх пілотів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2014. 256 с.
5. Герасименко Г. В. Формування фахових компетентностей курсантів льотних навчальних закладів у процесі вивчення фундаментальних дисциплін: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Класичний прив. ун-т., Запоріжжя, 2015. 255 с.
6. Жернов В. И. Теоретико-методологические основы формирования профессиональнопедагогической направленности личности студента педагогического вуза: монография. Магнитогорск: Магнитогорский гос. пед. ин-тут, 1999. 116 с.
7. Жукевич І. П. Формування готовності до самоосвіти курсантів вищих навчальних закладів системи МВС України: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. Педагогічний ун-т імені Григорія Сковороди». Переяслав-Хмельницький, 2016. 19 с.
8. Зверева М. В. О понятии «дидактические условия». *Новые исследования в педагогических науках*. М.: Педагогика, 1987. № 1. С. 29-32.
9. Ипполитова Н., Стерхова Н. Анализ понятия "педагогические условия": сущность, классификация. *General and Professional Education*. 2012. № 1. С. 8-14.
10. Качалова А. П. Педагогическая импровизация. Теоретическое обоснование основных понятий, обеспечивающих диссертационное исследование. Шадринск: ГРКТ, 2006. 330 с.

11. Конохов Н. И. Словарь-справочник практического психолога / Воронеж: Модэк, 1996. 224 с.
12. Курлянд З. Н., Хмельюк Р. І., Семенова А. В. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / за ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 399 с.
13. Маркова А. К. Психология профессионализма. М., 1996.
14. Остапенко О. М. Формування професійної культури менеджерів зовнішньоекономічної діяльності у фаховій підготовці: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральноукраїнський держ. пед. ун-т імені Володимира Винниченка, Кіровоград, 2014. 248с.
15. Пехота О. М., Будак В. Д., Старева А. М., Зязюн І. А. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічної технології. К.: вид-во А.С.К., 2003. 240 с.
16. Плачинда Т. С. Педагогічні умови професійної підготовки майбутніх авіафахівців. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014. Вип. 36. С. 344-348.
17. Шинкарук В. І. Філософський словник / К.: Головна редакція УРЕ, 1986. 800 с.
6. Zhernov, V.I. (1999). *Theoretical and methodological foundations of formation of the professional-pedagogical orientation of the student's personality of the pedagogical university*. Magnitogorsk: Magnitogorsk State Pedagogical Institute, 116 p. (in Russ.).
7. Zhukevich, I.P. (2016). Formation of readiness for self-education of cadets of higher educational institutions of Ukraine (PhD dissertation) *Theses*. Pereyaslav-Khmelnytsky: Pereyaslav-Khmelnytsky State Pedagogical University named after Gregory Skovoroda (in Ukraine).
8. Zvereva, M.V (1987). About the concept of "didactic conditions". *New research in pedagogical sciences*. No. 1. Moscow: Pedagogika, 29-32.
9. Ippolitova, N., & Sterhova N. (2012). Analysis of the concept of "pedagogical conditions": essence, classification. *General and professional education*. No. 1. 8-14.
10. Kachalova, L.P. Pedagogical improvisation. *Theoretical substantiation of the basic concepts providing the dissertation research*. Shadrinsk: Grant, 330 p.
11. Konyukhov, N.I. (1996). Dictionary of practical psychologist. Voronezh: Modek, 224 p. (in Russ.)
12. Kurlend, Z.N, Khmelyuk, R.I., Semenova, A.V. (2005). *Pedagogics of higher education*. Kiev: Knowledge (in Ukr.).
13. Markova, A.K. (1996). Psychology of professionalism. Moscow (in Russ.).
14. Ostapenko, O.M. (2014). *Formation of professional culture of managers of foreign economic activity in the professional training* (PhD dissertation). Kirovograd: Central Ukrainian state pedagogical university the name of Volodymyr Vynnychenko (in Ukraine).
15. Pekhota, O.M, Budak, V.D., Stareva, A.M., Zyzun, I.A. (2003). *Preparation of the future teacher for the implementation of pedagogical technology*. Kiev: View of A.S.K. (in Ukr.).
16. Plachynda, T.S. (2014). Pedagogical conditions of professional training of future aviation specialists. *Pedagogy of the formation of a creative person in higher and secondary schools*. Issue 36, 344-348.
17. Shynkaruk, V.I. (1986). *Philosophical Dictionary*. Kiev: Editor's note URE, 800 p. (in Ukr.).

References

1. Andreev, V.I. (2000). Pedagogy: study. allowance for high schools. Kazan: Center for Innovative Technologies., 606 p. (in Russ.)
2. Babansky, Y.K. (1997). Optimization of the learning process: the general-edactic aspect. M.: Pedagogika, 256 p. (in Russ.)
3. Bezpalko, O.V. (1998). *Formation of readiness of students of the teacher's home school to the design of organizational forms of educational activity* (PhD dissertation). Kiev: National Pedagogical University (in Ukraine).
4. Brodova, O.V. (2014). *Pedagogical conditions for the formation of communicative skills of future pilots in the process of studying psychological and pedagogical disciplines* (PhD dissertation). Kiev: National Aviation University (in Ukraine).
5. Gerasimenko, G.V. (2015). *Formation of professional competencies of cadets flying educational institutions in the process of studying fundamental disciplines* (PhD dissertation). Zaporozhye: Classic Private University (in Ukraine).

SARKISOVA Olena

The senior lecture, Chair of Management, Economics, Law and Tourism Department,
Flight Academy of the National Aviation University,
e-mail: illusions.com86@gmail.com

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF FOSTERING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE AVIATION MANAGERS

Abstract. Introduction. The current system of training future managers of aviation does not fully meet the needs of society in developing their professional qualities. There are certain problems related to the requirements of specialist-trainees and possibilities of their preparation by the modern educational system. The process of training future managers of aviation requires identifying pedagogical conditions that should ensure professional development of a competent specialist in vocational training.

Purpose. The article is aimed at rationalizing pedagogical conditions for enhancing professional development of future managers of aviation in the course of their professional training.

Results. The article singularizes the criteria of professional development of future managers of aviation, among which a special emphasis is placed on individual, intellectual, and operational-activity criteria. They may be effectively realized under definite pedagogical conditions, which imply: (1) raising students' cognitive and vocational motivation while studying professional disciplines; (2) ensuring professional self-education and self-improvement of future managers of aviation outside their classroom

activities; (3) integration of theoretical and practical training of future managers of aviation.

Originality. Elaboration of appropriate pedagogical conditions for professional development of future managers of aviation in the course of vocational training.

Conclusion. To sum up, creating the aforementioned pedagogical conditions will provide a high level of professional development of future managers of aviation in their vocational training, and hence, will conduce to employment of graduates, ensure a positive feedback from employers and boost students' steady interest in mastering a chosen specialty.

The study advocates further research in this area and outlines a perspective for rationalizing the possibilities of implementing the designed model and elaborated pedagogical conditions in a course of professional growth of aviation manager-trainees in their vocational training.

Keywords: conditions; pedagogical conditions; professional development; vocational training; future managers of aviation.

Одержано редакцією 26.01.2019
Прийнято до публікації 31.01.2019